Kybal'chych, Nadiia
Dytiachi opovidannia

PG
3948
K88D9
1914

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

ІЯ КИБАЛЬЧИЧ.

Малий Ніно.
Спогади кота Сивка.

EX LIBRIS
ІВАНА
ЛУЧКОВА

НАДІЯ КИБАЛЬЧИЧ.

DYTIACHI

ДИТЯЧІ ОПОВІДАННЯ.

Малий Ніно.

Спогади кота Сивка.

Українсько-Руська Книгарня
„ПРОСЬВІТА"
207 York St. Toronto, Ont.

PG
3948
K88D9
1914

DEC
1983

Київ, 1914.
Друкарня 1-ої Київськ. Друкар Спілки Трьохсвят. 5

Малий Ніно.

Малий Ніно

(З італійського життя до 1860 року).

Ніно сидів на кам'яному ослінчику під хатою і читав часопис. Ніно був маленький, маленький — він здавався менший від своїх дванадцяти років, а часопис був великий, так що хлопець за ним увесь ховався.

Читав хлопець з справжньою втіхою і цілком свідомо, йому тільки иноді заважали деякі слова, котрих він не розумів. На колінах у його лежав зшиточок і оливець: коли траплялось незрозуміле слово, хлопець записував його. Як прийде вчитель і матиме вільний час, то Ніно піде до його та спитає про ті слова і запише поспіль їх, що вони значять. Таким чином уже зібрався чималий словничок, що навіть і батькові ставав у пригоді. Коли батько, Ернесто Гатті, читаючи, натрапляв на незнайоме слово, то питав Ніно, а коли той не пам'ятав, то біг шукати слова у своєму зшиткові.

Ніно чепурненько згорнув часопис і

одніс учителеві в кімнату. Потім вернувся і, знову сівши на ослоні, замислився. Сьогодняшній часопис зовсім не задовольнив його, бо в йому а ні разу не згадалося йменнє Гарібальді. А воно ж було для Ніно найкращою принадою в читанні і найкращою втіхою.

Ніно змалечку звик завсіди ходити хвостом за батьком; через те він чув усі розмови дорослих, багато вже знав і розумів. Звичайно, що він знав про Гарібальді. Гарібальді не тільки йому, малому, а й багатьом старим здавався не людиною, а півбогом, за якого було легко і радісно віддати життє. Рідний край і Гарібальді так тісно єдналися в думках простих людей, що їх ніяк не можна було розрізнити, навіть можна сказати, що як би згинув він, то погасла б любов до рідного краю не в одного і не в двох.

Всі оповідання про Гарібальді здавалися Ніно здійсненою казкою та такою цікавою, що коли він думав про їх, не те що вже слухав — то йому захоплювало дух.

Ніно був простодушний, совісний, але стриманий хлопець. Через це він не водився з дітьми. Хоч його і вітали в дитячій громаді, про те він там лишався завсіди ніби осторонь, бо не міг захопитися пустуваннєм, не бився, не лаявся, і діти відчували, що він не свій поміж ними І він се відчував, того і був здебільшого з дорослими. Там він був тихий, со-

ромливий і замислений. Найкращою його мрією було побачити портрет Гарібальді, та про неї він нікому ніколи не зважувався сказати.

Ніно, сидючи під хатою, уявляв собі Гарібальді. Той ніби був надзвичайно високий, більший, ніж усі инші люде, обличчє в його було горде, а очі блищали мов зорі. Він сидів на баскому вороному коні, теж більшому, ніж усі инші коні, і в руках держав блискучу шаблю. Його червона сорочка була як жар...

Навкруг його басували верхівні, теж у червоних сорочках... Їхали вони зеленою лукою... Сорочки червоніли на зеленому тлі, наче той мак... Ніно колись бачив, як ходив з батьком униз до міста, зелену луку, на якій жевріло безліч дикого маку. З того часу хлопцеві здавалось, що нема в світі нічого кращого над зелену луку з маківками, і тому не диво, що мрія про Гарібальді та про луку стали схожими між собою.

...Їдуть вони, їдуть.. Ніно наче справді бачить, як басують коні, як блищить зброя, як вітер має прехорошим трьох-кольоровим прапором... Трава на луці аж сяє, така зелена.. І сонце сяє як весною... Коли тут під'їздять до скелі. На скелі росте дерево... Ростуть чорні похмурі пінії, які бувають на гірських верхів'ях. Доїхали до скелі, аж на неї цілий

полк салдатів неаполітанського короля, того самого, що так гнітить рідну країну... або цілий повк німців рудих та пикатих. Починається бій. Нікого з гарібальдійців не вбито і не поранено, а вороги так і падають.

Тут Ніно почув щось неприємне. Стало погано на серці, що вбивають людей, хоч би вони були й вороги. Кров... рани... І тим же болить, і в тих же є батьки, матері, діти... Мрія тратить принаду, зникає... Очевидячки тут треба поробити одміни.

Через мить в уяві Ніно знов зелена лука, знов по ній басують вороними кіньми ставні Гарібальдійці. Їдуть вони, їдуть.. їдуть.. коли тут скеля з темними пініями, з-за неї вихоплюються німці...

Словом все, як і в першій мрії, але далі виходить инше: італійці хапають німців, зв'язують їх і кладуть усіх покотом на землі. Потім їдуть далі... Так і ворог переможений, і нікого не вбито, ні поранено. Ніно задоволений. Він уже думкою доїхав з гарібальдійцями до великого міста, відкіль виходить людність і радісно вітає героя. Ніно почервонів і на очі йому аж сльози виступили від великого зворушення.

— Ніно! — гукає хлоп'ячий голос з сусідського городу.

— Е? — озивається той, в першу хвилину не розуміючи, де він. Оглядається навколо.

Бачить, що він дома, а не біля великого міста, котрого ніколи не бачив. Уліворуч видніються селянські хатки, зложені з сірого нетесаного каміню. Навколо по згіррях ростуть величезні гіплясті каштани з таким свіжим листом, мов він тільки-тільки розвився. По між каштаном вилискується своїм темним блискучим листєм инжирове дерево з покрученим гіллєм, що хилиться аж до землі. Скрізь, де тільки є вільне місце, буйно та роскішно в'ються по тичинах виногради. Де-не-де стремлять синясті скелі, а недалеко шумить бистрий невеличкий потік. Село зовсім загубилося в горах і до його можна добутися тільки або пішки, або верхи. Хата Гатті стоїть одсторонь, за селом. Навколо не дуже високі, але круті гори, що обросли лісом, а далі за ними встають другі, вищі.

— Ніно! — гукнув удруге голос.

— Я тут!—обізвавсь Ніно.

— Іди лиш сюди! Я маю щось смачне!

Се вже зовсім повернуло хлопця до дійсного життя. Він жваво перескочив через невисокий кам'яний мур і опинився біля П'єтро, що кликав його. П'єтро був високий хлопець років чотирнадцяти. У його були блакитні очі, що дивилися на всіх чи то ніби байдужно, чи то ніби нахабно, і не можна було вгадати, чи це смирний та покірливий хлопець, чи неслухняний, ледачий та сердитий.

Одежа на йому була нова, але подрана та брудна.

Ніно стояв перед ним маленький та дрібний, і щоб бачити його обличчє, мусів задирати вгору свій кругленький видок з кирпатим носиком та розумними дитячими карими очима.

— Ходім до ями,—сказав П'єтро і, більш ні слова не мовлячи, рушив уперед. Ніно цікавий пішов за ним.

Незабаром, чіпляючись за каміннє, вони залізли у таємничий куточок поміж високими та стрімкими скелями. Там унизу лежала купка попілу від недавнього огнища і стояла пірамідка, зложена з невеликих уламків каміня. П'єтро познімав верхні камінці і витяг з середини печене курчя.

— О-о!!..—скрикнув Ніно, не стямившися від дивування. Такої роскоші він і у велике свято не бачив дома. П'єтро ножем розрізав курча надвоє і одну половину, меншу, дав Ніно. У того аж слина покотилася, проте він соромився хапатися до їжі. Не поспішаючись, пристойненько, він розділив своє на шматочки і почав їсти.

— А де ж це він узяв курчя?—раптом подумалось йому—курчя—се ж цілий скарб... Це не горобець...

— П'єтро, де ти взяв курчя?

П'єтро одвів очі, усміхнувся, знизав плечима і вимовив зовсім недбало:

— А догадайся!

Ніно знов подумав: курчя—не горобець... Курчя завсіди буває чиєсь. Хіба може йому мати дала? Але хоч вони і багаті, проте не можуть отак давати самому П'єтрові ціле курчя, та ще й у буддень.

— Не догадаюся...

— Ти дурний, коли так. Се курчя дядька Бенедетто.

Ніно почервонів і покинув їсти.

— Ти чому не їси? — роздратовано спитав П'єтро.

— Я зараз — поспішився відказати Ніно і одкусив шматочок, та сей йому здався не такий смачний, як перші. П'єтро насупився і мовчав. Їв так, мов три дні не їв. Ніно здавалося, що йому ніяково і через це почував себе чогось винним. Смак печені дуже змінився... не їлося...

— Слухай, тобі подобаються печені курчята?—спитав трохи згодом П'єтро.

— Подобаються...

— Ти хотів би їх часто їсти?

— Це неможливо,—ухилився Ніно, чуючи в цьому питанні щось непевне.

— Чому неможливо? Аби схотіти. П'єтро спинився і подумав:

— Чи варто йому говорити? щось він кри-

виться, наче святий та Божий. Проте від курятини таки не відцурається. Дома він її здалеку не бачить Та й нема нікого иншого такого підхожого для сього діла...

— Аби схотіти — повів він далі. — Треба тільки роздобути курчя. А це зовсім не клопіт. Його я вбив камінцем, коли воно надумалося пригостити до нас. Ну, та це не завсіди трапляється А то можна вбивати курчята і в чужому городі, а потім перелізти через огорожу та й забрати. А ти як кіт... тут треба такого малого та швидкого як ти... я вмію дуже добре влучати камінцями... тоді будемо ділити: половина тобі, половина мені. Гаразд?

— Ні, — відказав Ніно почервонівши та не знать чого почуваючи себе неможливо ніяково. Він став і, не доївши свого, стояв, похиливши голову, наче злодій перед власником украденого. Йому було соромно за П'єтро і перед самим собою.

— Ні?!.. — люто крикнув той і, вхопивши його за руку, так сіпнув, що трохи не обкрутнув навкруг себе. Тоді поставив перед собою і, надавлюючи обома руками йому на плечі, сказав:

— Як пошлю, то підеш.

Ніно мовчав і думав:

— Ой, плечі ж мої, плечі! Боже мій, як би мені вирватись та втекти! Ой, що ж мені робити?!

— Так підеш? Завтра після обід приходь до нашого старого каштану, що біля двору дядька Бенедетто: у його ситі курчята. Розумієш?

— Е? — спитав Ніно, наче не розуміючи, а тим часом обмислював утечу.

— Що ти все дурня строїш! — вигукнув П'єтро і вдарив його по обличчі. Та для сього мусів пустити одно плече.

Ніно крутнувся і, вирвавшись, подрався на скелю, наче перелякане кошеня. Подряпав собі руки, позбивав коліна, але встиг утекти. П'єтро шпурляв йому вслід камінці і болюче влучав. Дуже йому було шкода, що замір не вдався. А було б так гарно, можна було б часто ласувати. Коли б хто довідався, винний був би Ніно, бо він же лазив би по курчята. Кожний, звичайно, зараз би подумав, що і вбивав їх він. Проклятий Ніно!

П'єтро позбірав шматки печені, що попадали на землю під час баталії і почав їсти так, мов три дні не їв.

У Гатті, батьків Ніно, мешкав учитель. Всі на селі дивувалися, що він оселився у найбідніщій хаті. Хоч який невибагливий був учитель, проте ж все таки Гатті не могли його харчувати, бо сами живилися тільки палентою та квасолею. Через це він мусів хо-

дити обідати аж до остерії, а вона була на другому краї села, та й до школи йому доводилось далеченько мандрувати.

Люде того не знали, що головною принадою сього помешкання були ті байраки та гущавина, котра починалась зараз за ним. Це було дуже важно, бо вчителя одвідували люде, котрих ніхто не повинен був бачити. Ніхто не знав, що він був завзятий гарібальдієць і що він гуртував людей та збірав зброю на той час, коли Гарібальді дасть гасло рушати.

В околиці люде вважали вчителя за дуже завзятого, але невдалого мисливця, що ходить у горах увесь вільний час, а вертається здебільшого з порожніми саквами, і що має знайомости скрізь поміж мисливцями.

Взагалі з появою учителя в околиці дуже збільшилося мисливців та й у самому селі їх було вже кілька. Старий Гатті здавна був мисливцем, справжнім мисливцем, що заробляв мисливством. Він був учителеві вірний, як собака; хоч не гаразд розумів його думки, його справи, але був готовий служити до загину за ради учителя та Гарібальді. Марія, його жінка, нічим не цікавилася, до всього була байдужа окрім хазяйства та сем'ї—дітей у їх, окрім Ніно, було ще четверо і всі менші від його. Марія зроду була не балакуча, а чоловік та вчитель так наказували їй про

все мовчати, що ніколи ні одно необережне слово не виривалося з її уст.

По ночах до вчителя заходили якісь люде, радилися про віщось з ним і йшли геть. Иноді Ернесто проводив їх, бо вони не знали стежки. Часом вони приходили такі втомлені та знесилені, мов кілька день за ними гналися, як за дикими звірами. Вони хапалися до їжі, що давав учитель і висиплялися на його ліжку. Але, відпочивши, знову кудись ішли, наче і тут їх могла настигнути погоня. Траплялось, заходили люде й удень, але свої, з цього таки села, або з околиці і всі давні, чи недавні мисливці, що дуже покохалися у мисливстві, у зброї та в блуканні по горах...

— — —

Після пригоди з П'єтро, Ніно був сумний. Як звичайно, він став помагати батькові в хазяйстві і так працював аж до вечора. Коли вже зовсім стемніло, прийшов учитель з якимсь незнайомим. Він приніс пакунок макаронів і попрохав Марію зварити їх. Коли страва була готова, мати послала Ніно однести її вчителеві в хату. Ніно взяв миску обома руками, постукав ліктем у двері і, одчинивши їх ногою, увійшов.

Батько та вчитель розглядали чиюсь картку.

— Ніно, хочеш побачити, який Гарібальді?—спитав учитель, простягаючи йому її..

Ніно швидче поставив миску на стіл і кинувся до картки. Але одразу не міг глянути, мов би йому було соромно, або вона була сліпуче блискуча. Здалося навіть, ніби у його завернулась голова. Потім він глянув, та не міг добре роздивитись, бо очі раптом зайшлися сльозами. Ще мить—Ніно, росплакавшись і затуляючи вид руками, втік з хати аж у сад.

Всі були зворушені, бо розуміли хлопця.

Він заліз у виногради і скрутився там. Сльози висохли, його наче приском обсипало. Почув він щось зовсім чудне і незрозуміле: все мов стало инше. І листя на виноградах инше, і гори инші, і люде инші—все стало прехороше і таке, мов він його вперше тільки тепер справді бачив... Він мов би тут і не тут... мов він і не він... Хотілося когось боронити, хотілося йти на небезпеку, хотілося співати, слухати співи, музику...

Кілька часу після цього Ніно був сам не свій; мати думала, що в його пропасниця і, даючи йому якогось зілля, нарікала на долю, що завсіди посилає їй усякі прикрости—от тепер хворобу Ніно. Той, як слухняний хлопець, пив зіллє, надівав каптаник і не ходив гуляти, але добре знав, що ніякої пропасниці в його нема—йому тільки дуже хочеться стати

в пригоді Гарібальді. Він колись чув, що як була війна у Римі, то там гурток хлопців, років 12—14, служив Гарібальді не згірше від дорослих вояків і раз вирятував його від неминущої смерти.

Коли б Ніно не мав такої смирної вдачі, він напевне б утік до Гарібальді, а так він тільки сушився від мрій, не спав по ночах, або бачив у сні пригоди та бої, і це його втомлювало більше, ніж біганина та робота.

Він збірав уривки часописів, на яких було надруковане чарівниче йменнє, узяв і той папірець, у який була загорнена картка, і все те беріг у саду під камінем. Ті папірці мали для його надзвичайні чари, навіть той куток саду, де вони були сховані, здавався якимсь особливим. Иноді він сідав там і переглядав свої скарби. Тоді на його находив якийсь екстаз, від якого все здавалося иншим.

Одного разу учитель покликав його і сказав:

— Слухай, Ніно, чи не міг би ти стати мені в пригоді?

— Добре.

— Та не знаю, чи ти це можеш зробити. Треба однести цього листа одному чоловікові, що жде за Чортовим яром біля Дівочої скелі. Може тобі туди страшно йти? Коли б батько був дома, він одніс би. А треба зараз передати, не ґаючись.

Чортового яру Ніно боявся, бо всі казали, що там кубло нечистої сили. Дівочої скелі теж боявся, бо з неї колись кинулася і розбілася на камінні дівчина, котру батьки силували за нелюба. Чимало було таких, що впевняли, ніби вони бачили її примару.

Та піти Чортовим яром до Дівочої скелі все таки було можливо, а відмовити учителеві було зовсім неможливо.

— Однесу,—сказав Ніно червоний-червоний.

Учитель дав листа і сказав гасло. Ніно сховав лист за пазуху і пішов. Через пів години він уже йшов Чортовим яром. Ох, як же це було неприємно!

Чортів яр був глибокий і там росла така гущавина, що здавалось темно та й нічого не можна було добре розгледіти. Иноді камінь здавався страшною потворою, і тоді у хлопця душа холола. Проте він все таки йшов поуз небезпеку—щоб там не було. Не можна ж було втекти назад, не віддавши листа. Виявлялось, що потвора завсім не є потвора, але це таки не доводило, що справжня потвора не могла з'явитися.

Та хіба ж тільки тогосвітні появи страшні? А звіри? А розбійники?

От щось зашелестіло в кущах. Не було сумніву, в кущах було щось живе і було воно не маленьке...

Ніно інстінктівно прискорив ходи, але не

побіг, бо розумів, що йому однаково не втекти... Проте ніщо за ним не погналося і він так і не знав, що там було... Дуже часто ріжнокольорова рослинність, часом ясна, часом темна, з допомогою жаху та роз'ятреної фантазії, справляла ілюзію, ніби в ній ховаються якісь пів-видимі людські постаті.

На одному дереві кора мала такі плями, що Ніно здалося, ніби він бачить страшне пів-звіряче, пів-людське обличчє. Ноги в Ніно так трусилися, що він кілька разів падав; але зрештою живий і здоровий дійшов до Дівочої скелі і побачив там чорнявого юнака, котрому, після гасла, віддав листа.

Вернувшись додому, хлопець трусився цілий день і вночі ліг ближче до батька, бо все було чогось страшно. Коли всі поснули, він од турботи не міг спати. Здавалося, що примари, які не з'явилися йому в їхніх володіннях, у лісі, мають прийти сюди, в хату. Ледві чутне шарудіннє миші, або комашини, примушувало його холонути й здіймало чуба. Він добре чув, як волоссє настобурчувалося і шелестіло біля вух. Він боявся росплющити очі. Иноді здавалося, що біля його хтось стоїть, от-от торкнеться, от уже нахилилося над ним...

На протязі цілого літа та осени Ніно частенько доводилося носити листи до Дівочої

скелі та в инші гірські закутки. Він уже звик і вважав себе листоношою Гарібальді, бо він же таким чином ставав йому в пригоді. І був щасливий-щасливий!

Прийшла зіма в тому році дуже холодна. Вода кілька разів бралася кригою, верхів'я гір. як звичайно, вкрилися снігом, але тепер він спустився далеко нижче і часто було видно, як по горах куріла заверюха.

Вітер, зриваючись відтіль, приносив особливе свіже повітрє. що пахло снігом і трохи сосниною.

Коли Ніно йшов ледві примітними стежками, або просто дрався поміж скелями. сухе, сіро-рудовате листє дзвінко шелестіло під ногами. Все навколо було сіро-рудовате, тільки скелі так само здавалися блакитними, наче на їх лишився відблиск синього літнього неба. Вітер шумів. У горах було так сумно і мертво, мов на кладовищі. Сум так опановував Ніно. що йому нічого не було страшно. Здавалося. коли б перед ним з'явилася яка звірюка, або розбійник. або примара, він не злякався б і без боротьби віддався б на смерть.

Вертався додому страшенно втомлений, мовчазний і ніяк не міг нагрітися.

Нарешті прийшла весна.

Після рясних дощів усе одразу вкрилося молодою травою, вона зазеленіла навіть там,

де, здавалося, їй ніяк було вчепитися корінцем на майже голому камінні. По садах зацвіли черешні та жерделі, а на згіррях по під деревом розцвітали чудні зелені квітки на дебелих соковитих стеблинах. Від тих квіток росходилися чудові пахощі, що єднали в собі і пахощі молодої рослинности, і яблуневого цвіту, і черешні, і конвалії. То були справжні весняні квіти, загадливі, прекрасні, повні таємного життя та роскошів.

В господі Гатті що-ночі з'являлися невідомі. На селі ходили чутки, що Гарібальді має скликати добровольців. Що-дня росказувалося щось нове, иноді правдиве, иноді зовсім фанстастичне. Йменнє Гарібальді вимовлялося з пошаною, майже з жахом, бо багато було таких, що вважали, ніби він має надлюдську силу, знає якісь чари, завдяки котрим йому все добре вдається і через котрі його куля не бере. Були й такі, прихильники уряду, які запевняли, що він знається з чортом і продав свою душу. Ті казали, що він п'яниця, розбишака, роспустник, злодій. Але їм люд не доймав віри.

Одного вечора, коли вже заходила ніч, до Гатті зайшов незнайомий і поспішаючись постукав до вчителя. Через кілька хвилин він і учитель, озброєні, увійшли до хазяїнів. Обличчя молодих парубків були радісні.

— Де Ернесто?—спитав учитель у Марії.

— Його нема дома.

— От біда! А я не знаю стежки до Чорної гори.. Що його робити!? Ніно, ти не знаєш туди стежки?

— Знаю.—Ніно кілько разів доводилося ходити з батьком на Чорну гору. Туди вела вузенька стежка, що дралася на гору. иноді над самісінькими безоднями, а по той бік спускалася у міжгіррє до Неаполітанської затоки. Тією стежкою і в день було трудно ходити, а в ночі і поготів

Ніно взяв шапку та палицю і пішов проводити

— Треба пройти поуз Чортів яр та забрати там людей,—сказав учитель.

— Гаразд!—муркнув Ніно коротенько і повернув до яру

Ніч була дуже місяшна. Місяшне промінне проходило крізь віттє, що тільки-тільки буйно розвилося та пускало молоді парости і кидало на траву та на камінне химерні визерунки. Від молодого листу та квіток ішов міцний медовий дух; він п'янив і від сього було радісно на серці і було так легко та весело йти.

Коли дійшли до яру, подали гасло. З яру вийшло чоловік двадцять озброєних рушницями та шаблями. Всі, наче їм обридло довге мовчаннє, разом загомоніли.

— Тихо!—гукнув учитель. і люде з неохотою замовкли

При місяці Ніно бачив чорноокі та чорноброві молоді обличчя, що були такі сміливі, хороші та веселі. Він не міг одвести від їх очей.. Се ж були ті юнаки, що йшли визволяти свій край... Се ж були *Гарібальдійці*.

Ніно стояв як зачарований.

— Ну, веди ж нас далі! — сказав учитель.

Рушили.

Іти було важко і де далі, то все гірше. Стежка здиралася на круту гору, по якій люде з допомогою природи поробили щось подібне до сходів. Треба було йти дуже обережно, і руки часом несамохіть хапалися за колючі кущі ожини, що росла по боках з росколин у скелях.

Робилося темніще, бо на небі почали збіратися хмари. Раптом несподівано зовсім близько блиснула блискавка, загув дужий грім і пішов луною по горах, затихаючи десь у далечині. Далі почався сосновий ліс і там стало зовсім темно. Ніно дуже боявся грому і завсіди. коли починалася гроза, він ховався в куточок. тулючись до кого небудь з своїх, і сидів заплющивши очі, поки вона минала.

А тут не можна було зважати ні на грім, ні на блискавку, доводилося вести небезпечною дорогою цілий гурт людей та берегтися, щоб і самому не впасти, щоб і ніхто не впав у безодню. Наближаючись до безодень, він завсіди зупинявся і, повертаючись назад, казав тоненьким стриманим голосом:

— Поглядайте, тут прірва.

Тим часом росхожувалася справжня гроза. Грім починався десь далеко і з гуркотіннєм роскочувався по над горами. Здавалося, ніби якась величезна колесниця їхала довженним мостом. Блискавка шугала все частіще і частіще. Людям була з неї користь, бо вона хоч на мить освітлювала околицю і показувал їм, куди йдуть.

Иноді зупинялися на хвилину відпочити.

Нарешті дійшли до гребіня гори. Тут треба було спускатися на той бік. Іти було ще гірше. Нога могла посковзнутися, або не втрапити на камінь, і тоді б людина впала униз лицем. Се була б коли не смерть, то певне каліцтво. По боках так само траплялись безодні, яких не було видно. Ніно пам'ятав, де саме вони повинні буть і застерігав про се; а иноді в пригоді ставала й блискавка, що освітлювала стежку.

Посувалися вперед дуже помалу, але все таки посувалися, бо треба було до світання дійти туди, куди прямували

Жах опанував Ніно. Він чув, що йому вже бракує сили і влади над собою, чув, що от-от сяде серед стежки, вчепиться руками за камінь і не зрушить з місця. Він почував таку могутню жадобу так зробити, що ледві міг її перемогати.

— Ой, зупинюся! Ой, зупинюся! — з одчаєм

думав він, бачучи, що ноги починають плутатися, ідуть, як сами хотять наче не свої. В той час стежка йшла вдовш широкої безодні. Його так і вабило кинутись туди, щоб швидче скінчилася мука.

Він почав молитися Богу.

Знизу схопився шалений вітер, що рвався на всі боки, наче не знав, якою дорогою йому летіти. Полохливо зашуміло верхів'є дерева, свиснули і прилягли до землі гнучкі кущі, зацокотіли дрібні камінці, котючись по стрімкому згіррі. Грім гуркотів, блискавка світилася одна за другою. Великі рідкі дощові краплини стали важко падати з хмари. Вітер ще дужче шарпнув гіллєм, сіпнувся на всі боки і несподівано полетів далі. Навколо втишилося, тільки було чути як десь горою збентежено зашуміло дерево. Вітер з собою погнав і хмари. Через кілька хвилин дощ перестав, грім покотився все далі і далі, тільки блискавка все ще невпинно краяла темряву.

Молитва трохи заспокоїла Ніно. Ним опанувала одна думка: коли взявся вести людей, то повинен довести.

Гроза майже зовсім затихла, коли він довів повстанців до міжгірря, відкіль вони і сами вже могли найти дорогу. Вони подякували йому, похвалили і де хто простяг йому гроші. Він так і відсахнувся від їх, наче ті руки з грошима хотіли зробити йому боляче і, не

взявши нічого, повернув назад. Пройшов трохи, але по-іув таку втому, що сів під великим деревом та й, прихилившись до його, заснув.

Коли він прокинувся, вже почало розвиднятися. Він схопився і оглянувся, не розуміючи, де він є. Навколо була непорушна тиша, тільки де-не-де озивалися пискливі голоси пташок. Унизу, впоперек гір, розіслався легенький білий туман, небо було блакитне і зливалося на обрії з смугою моря, що було темніще від його.

З півночі повіяв холодненький вітерець. Пташки зацвірінькали голосніще.

Ніно дуже змерз. Щоб нагрітися, він майже бігом пустився на гору. Все його тіло боліло від нічної мандрівки та від того, що він заснув скрутившись але на серці було так гарно, бадьоро.

Того ж дня над вечір на селі зіявились кінні жандари і почали роспитувати людей, чи не бачили вони звечора кого чужого.

Ніхто нікого не бачив.

Жандари їхали селом та, зупиняючись трохи не біля кожної хати, питали. Коли черга дійшла до П'єтрового подвірря, жандари і там зупинилися та стали питати в хазяїна те, що і других питали. П'єтро стояв біля батька і, слухаючи роспитування, почав виразливо пог-

лядати то на батька, то на жандарів, наче щось знав, та не насмілювався сказати.

Се звичайно звернуло увагу жандарів.

— Ти, хлопче, може що знаєш? — спитав один.

— Та я бачив.. — підлесливим голосом вимовив П'єтро.

— Кого ж ти бачив?

— Та я бачив, що вчора увечері пізно до нашого сусіда Ернесто Гатті заходив якийсь чужий чоловік...

— А коли він пішов геть?

— Того вже я не бачив... Як би я був знав...

— А той Гатті дома?

— Не знаю... може й дома... або пішов... він часто ходить. Я його сегодні не бачив.

П'єтро був певний, що той чоловік, який, заходив до Гатті, був звичайним подорожнім і заходив випити шклянку вина, або купити шматок паленти. Але він був дуже злопам'ятний та самолюбний. Він не забув Ніно, що той відказався виконувати його накази. Се одно, а друге те, що хотілось вислужитись перед такими владними особами, як жандари. Ніхто їм нічого не сказав, а він, П'єтро, сказав. Можливо, що Гатті доведеться погано, се б то виходить, що він, П'єтро, має таку силу, з якою може зробити велику прикрість дорослій людині, навіть цілій сем'ї! Ось це вже сила та ще й не аби яка!

Він цікавими очима, в яких світилася злослива усмішка, дивився, як жандари одразу повернули коні і швидко під'їхали до сусідського подвірря.

— І чого ти вліз з своїм: бачив!—роздратовано пошепки сказав батько П'єтрові—ще влізеш з тобою в яку історію! Бачив, чи не бачив кого, яке твоє діло?

П'етро мовчав і такими самими злосливими та глузливими очима дивився в сусідський город.

Ернесто недавно вернувся і спав. Перелякана Марія збудила його, звіщаючи, що приїхали жандари.

Почався допит. Питали про подорожнього, що заходив увечері, і про вчителя.

Марія сказала, що подорожній заходив випити вина і пішов стежкою на Паезелло, а що вчитель мабуть у школі, або в остерії, або на полюванні—вона його сьогодні не бачила. Від мовчазної, мов придурковатої, жінки нічого більше не можна було дізнатися. Значить, справді не знала, бо де б у неї взялося стільки розуму, щоб потаїти.

Один з жандарів, червонорудий мов помаранча, мабуть родич якого австріяка, присікався до Ніно. Сам він сів по один бік стола по другий його поставив. Перед собою на столі положив нагая та срібну монету.

— Дивись!—грімнув він,—коли скажеш, де вчитель, то я дам тобі ці гроші; коли потаїш, —битиму тебе цією нагайкою до схочу.

За своє коротеньке життє Ніно зазнав чимало розмаїтих жахів, але такого, як тепер, то ще ніколи.

Він пополотнів і зменшився.

— Кажи зараз, де вчитель!

— Я не знаю...

— Брешеш! То тобі наказано мовчати! Зараз кажи!

— Не знаю!

Жандар узявся за нагайку. Ніно одскочив.

— Стань там, де стояв!

Ніно став.

— Ти мусиш знати, де вчитель. Коли ти не скажеш, я заберу твого батька в тюрму.

— Я не знаю...

— Твій батько здохне в тюрмі!

Хлопець затулився обома руками і заплакав.

— Не зна-а-ю!!

— Годі тобі воловодиться з тим малим. Знайшов діло! —зауважив старий жандар.

— А справді ну його к чортам! Старого візьмемо, бо він напевне зна, де той розбишака дівся.

Жандари скрутили назад руки Ернесто і повели з собою.

Марія зупинилась мов приголомшена, діти

тулилися до неї і перелякано мовчки дивилися на те, що робилось. Ніно стояв на порозі і заплаканими очима стежив за батьком. Жандари посідали на коней і повели в'язня за кінець шнуру, яким у його були зв'язані руки. Він ішов біля коня і здавався такий маленький, сухенький та беззахистний, що Ніно хотілося кинутися до його, пригорнути, приголубити, захистити... хотілося впасти лицем до землі і ридати від жалощів...

Але і на думку не спало викупити його зрадою, як не спало б прохати порятунку у ліса, у гір.

— Гарібальді!—раптом сяйнуло в думках і згадалося, куди та на віщо вів він цю ніч ґурток узброєних юнаків.

Ніно кинувся до матері і, припадаючи до її плеча, радісно прошепотів:

— Мамусю, *він* визволить батька!

Через кілька тижднів Гатті був дома. *Він* визволив не тільки його, але й цілу країну.

Спогади кота Сивка.

Кіт Сивко.

Спогади кота Сивка.

Тяжко мені жилось у моєї хазяйки. Ніколи вона не давала мені того, що сама їла, давала тільки те, що їй не було потрібне. Було їсть вона,—вечеряє, чи що,—а я сижу під столом, від страви так чудово пахне, що в мене аж уста тремтять, а нема ніякої надії скоштувати її. Ох, яка то мука сидіти під столом, коли на йому смачні запашні страви! І такі вони близькі, і такі вони разом недосяжні, мов були десь аж в иншому будинку...

Хазяйка моя часто зачиняла мене в коморю на цілу ніч і не ставила пити. Та ще й перед тим вона не давала мені нічого вечеряти, казала, що я як наїмся, то не схочу ловити миші. Але вона помилялась, бо коли я був голодний та ще як мені хотілося пити, то я не міг, часом, і однієї миші впіймати. Бував тоді я завжди такий раздратований, сумний і все мені якось не вдавалося. Та хіба я ловлю миші тільки тоді, як їсти хочеться? Більше—щоб розважитись. Хіба, наприклад,

ті пани, що ходять на полюваннє, того вбивають стільки птахів, що голодні? Навпаки!..

Моя хазяйка називала мене злодієм. Скажу щиру правду! Траплялось часом, що на столі стояло м'ясо, або молоко, а в хаті не було нікого окрім мене; траплялося, що тоді я був дуже голодний, або мені хотілося з'їсти чого небудь ласенького. Чому людям можна ласувати, а мені ні? Ну, і траплялось, що я коштував того м'яса, чи молока, а хазяйка мене за це тяжко карала. Я розумію і признаюся, що бував злодієм, але злодієм зробила вона мене сама: коли б добре годувала, я ніколи б не брав нишком.

Товариства у мене не було ніякого. Я жив у моєї хазяйки сам. Мав кілька знайомих сусідів, та й то здебільшого не дуже то приємних. Наприклад, була одна сусідка, найближча, така вона мура, швидка та сердита. На всіх вона завсіди гнівалася. Це мені було тим більше прикро, що я любив лежати в їх у садку під кущем, біля кухні. Там, властиво, була наша харчівня, чи то б сказати ресторація. Бувало часом з усього кутка збігаємося туди їсти. Пані і наймичка були там дуже добрі та виносили нам що-дня миску з недоїдками.

Але їсти можна було тільки тоді, коли не приходила гнівлива Мурка,—її боялись навіть найсміливіщі. Тільки було погляне своїми

карими очима, то аж дух заб'є від жаху! На щастє вона надвірньою іжею гордувала, бо її дуже добре годували в хаті. Хіба иноді з нічев'я піде язика пополоскати.

Раз, пам'ятаю, винесла наймичка шматочки хліба помащені борщем. Тільки я взяв у зуби шматочок, коли, несподівано,—сусідка з хати до мене. Я так і завмер! Задрав голову – і ні руху, але шматок таки міцно держу. Підійшла Мурка та давай мені ні з того, ні з сього голову вилизувати. Ох! Все одно, як би бомба біля мене крутилася та могла що-хвилини вибухнути...

Я просто зкам'янів. Полизала мені голову, вуха. Потім покинула лизати і почала обгризати той шматок, що я держав у зубах. Попоїсть і полиже мене, попоїсть і полиже. Як уже майже нічого не зосталося, вона покинула і пішла воду пити, а я проковтнув те, що в роті зоставалося. Тільки я це зробив, як вона знову до мого рота. Як побачила, що в мене вже нічого нема, як підійме обидві лапи, як учепиться мені в уха, так аж світ потемнів! Але ворухнутися, тікати я боявся. В таких випадках у мене дубіють лапи і я не можу рушити з місця. Била мене, скільки хотіла. Потім сіла чистити нігті, що позабивала моєю шерстю. Я ще трохи посидів не ворушучись, щоб не звернути на себе її уваги, а тоді пішов і ліг під свій кущ. Вуха в мене

дуже боліли і серце шпарко тіпалося. Охоче б я віддячив лихій сусідці, але боявся. Краще її не займати.

Лежу й бачу: вилазить з покоїв її синочок-одинчик. Вже котище чималий, пора вже своїм розумом жити, а він і досі малого вдає, до матері як прив'язаний. Правда, що не по своїй волі,—мати так хоче. А чого вона хоче, те так і буде, це вже всім відомо. Синок той, мов навмисне, вдався незграбою: ноги височенні, наче в лелеки, сам довгий-довгий та тонкий, і хвіст довгий, і шия довга. Ходить, мов сплутаний. Як побачила Мурка, що він вийшов, та прожогом до його! Стала лапою завертать назад до хати. То що заверне його на один бік, а він на другий повертається і все таки наближається до садка. Водилися вони, водилися, аж поки опинилися біля груші. Тут молодець плиг на дерево! Мати за ним. А він на самий вершечок. Далі вже лізти нікуди! Тоді Мурка вхопила синка за хвіст і ну тягти його що-сили вниз. Той учепився всіма лапами за дерево, щоб не впасти. А вона його тягне. Тут я побачив, що може статися нещастє і зважився обізватися:

— Сусідко, вибачайте мою сміливість, але я повинен вам нагадати, що коли ви тягтимете його за хвіст, а він не вдержиться і впаде додолу, то може забитись, або і вбитись.

Сусідка зараз випустила хвоста і стала

спускатися вниз, кличучи за собою сина. Той, видно, і сам був не рад, що так високо опинився. Але злізти не вмів. Крутився, крутився і поліз униз головою. Так роблять тільки малі кошенята, поки не навчяться лазити, як слід. Але такому котюзі зовсім уже соромно було не вміти цього. Звичайно, що в його зараз закрутилась голова, і він мусів швидко повернутись головою вгору. Прип'явся знову до дерева і ні сюди, ні туди. Став кричати, а сусідка і собі в крик - злякалися обоє, ради не дадуть.

— Хлопче!—гукнув я — злазь помаленьку, отак, як сидиш оце зараз: хвостом униз, головою вгору.

Він так і зробив, то й зліз незабаром. Мурка швидче повела його в хату, а він уже й не опинався,—видно й сам був радий, що опинився долі.

Лежу я й дрімаю, коли чую, одна моя знайома обзивається. Вона живе у третьому дворі, у селянській хаті. Ця кішечка, властиво кажучи, єдина моя приятелька. Така вона собі щира, ласкава, тільки дуже маленька та ще дуже вже делікатна. Через те всі нею командують.

Коли вона підійшла до мене ближче, я зауважив, що наче б то вона змарніла та стала ще тонша.

— Що, Чорнушко,—спитав я її—мабуть діток маєте, що змарніли?

— Як би то вам сказати? Справді маю, хоч і не своїх. Та ще й не кошенята вони...

— О! А що ж?

— Курчята.

— Що ви кажете?!

— Та бачте, як вийшло. Сиділа я біля нашої хати, коли чую, щось пищить. Не так як кошенятко, але все ж дуже жалібно, аж за серце бере. Пішла я пошукати щó і де воно, Довідалася, що то в хаті на полу у брилі п'ятеро курчяток. Тільки-тільки вилупились, ще й не обсохли гаразд, померзли, бідненькі, трусяться. Лягла я біля їх, щоб трошки погріти, а вони до мене так і попритулялися, мов кошенятка. Вилизала я їх, причепурила. Коли йде хазяйка. Побачила мене у брилі та як крикне! Думала, що я курчят поїла. Але подивилась, що всі живі та здорові, до мене попригортались, і давай сміятись.

— Дивіться, люде добрі, яка кумедія! У мене кішка замість квочки курчят глядить!

А чоловік її й каже з надвору:—Ой, гляди, щоб вона їх не поїла!

— Куди там! ще й вилизує, мов кошенят. Вона ж у нас якась завсіди чудна. Як би була охота їсти, то вже б досі поїла, а то вона їх за дітей приняла. Нехай собі глядить!

Так я й зосталася біля курчят. Вже більш тиждня їх доглядаю.

— А їхня мати квочка?—спитав я.

— Ми з нею приятельками стали. Першого дня, коли курчят пустили до неї під піч, я теж туди пішла. Вона так і кинулася до мене, трохи очей не повикльовувала. Я залізла в куточок і сіла, а курчятка до мене прибігли та попригорталися. Вона побачила, що вони мене так люблять і вже вдруге не стала займати. Так тепер ми удвох біля їх—вони нас однаково люблять. Коли я йду до їх, то вони мені на зустріч біжять та пищять, наче до матері. Я вже їх вилизую, чепурю, а гуляти удвох водимо. Я попереду, квочка ззаду, а діти посередині. Так і шуліки не страшно.

— Мабуть вам дуже скрутно приходиться, Чорнушко? Робота важка!

— Ні, що робота, то нічого, я її ніколи не боялася і не боюся. А от мені трохи те трудно, що доводиться спати під піччю, а коли негода то й цілий день там сидиш. Тепер там душно, курява, та ще, знаєте, кури не такі чепурні в своїй хаті. А ми, коти, любимо, щоб у нас було чепурненько.

Розмовляємо ми так з Чорнушкою і не звертаємо уваги на те, що робиться навколо. Глянув тільки я зненацька,—аж бачу, до нас підкрадається Мурка, наїжилась так, очі як огонь!

— Ой, тікайте, Чорнушко! — крикнув я й кинувся геть. Тікаючи, почув страшний крик.

Оглянувся, аж то кричить Чорнушка, а на неї напосілася Мурка, куса її, дряпа. Чорнушка не має сили вирватись, тільки кричить. На крик звідусіль стали збігатися коти. Один найсміливіщий кинувся розбороняти. Потім другий, третій. Наблизивсь і я. Бачу, вже цілий клубок качається, тільки лапами махають, аж курява встає. Мурка пустила Чорнушку і вчепилася в чорного кота, мого ворога та напасника. Уже на що здоровий кіт, а ледві-ледві вирвався. Але вона зараз вчепилася в другого, а як і той вирвався, то в третього, в рябого. Страшна така стала! Очі як у божевільної, шерсть роскудовчена. Тут вибігла її пані з великою хусткою, накинула ту хустку на свою Мурку і, закутавши, понесла її в хату. Инакше не могла б узяти, навіть хазяйку б подряпала.

— Що то вона ще дома витворятиме?—зацікавивсь я і поліз на грушу; відтіль було видно все, що в покоях робиться. Бачу, Мурка сидить у коші біля свого одинчика (той і досі сидить у коші, мов малий), важко диха і божевільними очима навколо оглядається. А пані її милує, вмовляє, заспокоює.

Я швидче зліз з груші, щоб Мурка мене часом не побачила та не вискочила бити.

Сів під грушею, сижу і думаю. Гірко мені було. Ту кішку, що не знать чого лізе до всіх битись, тепер он як заспокоюють, милують, а мене ніхто ніколи не пригорнув. .

І взяла мене журба. Я вже старий, а мало доброго зазнав на своєму віку. Зімою завжди терпів холод, здебільшого живу надголодь, а вже щоб мене хто погладив, чи хто приголубив, того я й не сподівався ніколи... І багато є таких, що мені прикрости коять. От хоч би й сьогодні. Ще нічого не їв, а взяв шматочок, то його Мурка одібрала. Та ще й побила за це. Тепер у мисці, звичайно, порожньо: ті, що прибігли розбороняти, все ростягли. Зваживсь я піти подивитися, чи не викинула чого з кухні моя господиня.

Пішов, подивився, нічого нема Ліг біля хати й лежу. Сумую.

Коли дивлюсь: ідуть двоє: якийсь пан і пані, а за ними везуть либонь їхні манатки. Я догадавсь, що то будуть нові кватиранти у нас. Пан і пані пішли в покої.

— А ну,—думаю,—піду, подивлюсь, що воно за люде. Може як небудь свій сум розважу.

Зліз на рундук і заглянув у сіни. Нікого не чуть; я вернувся на рундук і сів, змірковавши, що коли нові сусіди вийдуть з покоїв, тоді я побачу, які вони.

Сижу, сижу, ніхто не виходить. Тим часом сонечко мене пригріває, вишня наді мною зтиха шелестить...

Не зчувся, як і заснув.

Не знаю, чи довго спав, тільки чую крізь сон, що мене хтось на руки бере... Рос-

плющую очі і бачу, що мене держить чужа пані. Ох, як я злякався! Так і вилетів у неї з рук. Втік аж до сусідів. Коли трохи заспокоївся, став думати про те, що сталося. Згадав, що пані взяла мене дуже оберіжно і всміхалася до мене.

Після того мене стало так і вабити на рундук. Я приходив і сідав там, але як пані, чи пан виходили, мені знову робилось так страшно, що я тікав.

Днів через три, коли я там сидів, вони вийшли обоє й почали мене кликати, та так ласкаво, приязно. Мало хто на моєму віку обзивався так до мене. Я розманіжився і дався, щоб вони мене взяли.

Вони понесли мене в хату, дали мені м'яса і молока. Я хоч і боявся, але все поїв.

Потім, коли вже нічого не зосталось, мені стало чогось так уже страшно, так страшно, що я присів і швиденько вибрався на город.

Після цього почалось для мене нове життє. Я оселився в нових кватирантів і там не тільки днював, але й ночував. Цього ще мені ніколи не траплялось. Раніще я ночував де-набудь на горіщі. Бувало, сплю, та що хвилини прокидаюсь, щоб подивитися, чи нема якої небезпеки. Траплялося, що росплющу очі, а передо мною стоїть який небудь

наїжений здоровенний котище. Тоді обороняйся, швидче тікай... не було спокою ні вдень, ні вночі.

Тепер стало все по иншому. Не знаю чого, тільки в мене з'явилося багато всяких звичок. Найперше я звик, щоб усе робилося в свій час, не раніще і не пізніще.

Вставав я о восьмій годині і зараз ішов трохи проходитися. О дев'ятій годині ми пили молоко. До другої я чепурився, гуляв—і так собі—не спав, а куняючи, думав про всячину. Рівно о другій годині повинно було обідати, бо коли спізнювалися хоч трошки, я починав дуже турбуватися. У шостой годині ми полуднували, о восьмій вечеряли, а о десятій я лягав спати. Од вечері до лягання я звик сидіти на колінах у пана. Коли ж почую, що б'є десяту годину, я встаю і спускаюсь додолу. Коли пан дуже вже захоплений читаннєм, чи розмовою і сього не зауважує,—то я торкаю його лапою. Це значить, що він повинен мене класти спати. Він бере мене на руки і несе в другу хату. Там біля грубки моє ліжко. Воно м'яке і застелене газетою. Такі простиладла я більше люблю, ніж полотняні. Мої пани примітили, що я вподобав сидіти на газетах і стали мені слати простирадла з газет. Укриваюся я ковдрою теж з газети і здається, що невкритий тепер би вже й не заснув. Мене добре вкривають, ще й підтикають навкруг, щоб не піддимало.

Хороші вони люде! Я їх полюбив, як рідних, завжди росказую їм казки й сижу на колінах хоч у того, хоч у того.

Але раз я їх скривдив. Тяжко та соромно й згадувати! Се було вже в-осени. Трохи не місяць все йшли дощі. Коли ж иноді виглядало сонце, я все таки не зважувався далеко ходити, бо було мокро, і я міг не тільки замочити лапи, але й задріпатись. Раз трапилося, що цілу ніч не було дощу й на ранок трохи протряхло. Принаймні в бур'янах та в траві не було дуже росяно. Я побіг погуляти та одвідати знайомих: давно вже нікого не бачив. Зустрівся з гнівливою Муркою,—обминув здалека; потім зустрівся з чорним котом,—від того сховався за коморю. На останку прибіг у Чорнущин двір. Вона сиділа біля хати проти сонця. Здавалась такою смутною, невеселою. Я привітався й спитав, чого вона така?

— Що ж,—каже,—сумно тепер мені живеться. Курчята повиростали і зо мною ходити вже не хочуть. Охоче б я стала до кого за няньку, бо мені як нікого глядіть, нікого жалувати та вилизувати, то я світом нужу...

— А може в кого з сусід є кошенята?

Та є в однієї, так вона до їх і близько не припуска. Я вже роспитувалась...

Почав я питати про новини Почув, що Мурці все біда з синком. Якийсь він у неї

неподобний вдався! Мишей зовсім не їсть, до м'яса не дуже охочий, за те як побачить солоні огірки, або шатковану капусту, то робиться сам не свій. Через те має завсіди прикрости. Куховарка не звикла, щоб коти таке їли і ставить не накрите, а він візьме та й поїсть. Ну, звичайно, його за це карають. Матері він уже не хоче коритися. У коші не хоче спати, а лізе на що небудь тверде. Тікає гуляти і не знати де ходить. Дуже любить блукати поміж квітками. Ряба кішка, що живе у тієї пані, що має троє дітей—вони дуже люблять котів,--казала, що бачила його аж на леваді. Як би теє знала матінка, то було б йому! Левада ж ця аж за містечком і поки туди добіжиш, то зустрінеш безліч хлопців та собак. Одним-одного сина має та Мурка, а не вміла довести до ума!

Забалакався я з Чорнушкою і не огледівся, як хмари найшли. Дощ як сипне, та рясний такий та краплистий! Чорнушка радила пересидіти у їх під повіткою, а мені чогось схотілося зараз вернутися додому, та поки добіг, був мокрий, мов у річці скупався.

Прибіг до дверей,--зачинені. Став я на задні лапи, підскочив і почепився передніми на клямку Завжди так роблю, бо тоді клямка стукне, а там у хатах почують і одчинять. Так і на цей раз я почув швидку ходу, і пані зараз одчинила мені.

Завжди, коли мене змочить дощ, пан, або пані беруть газети, або яку хустку і обтирають мене. Але сього разу пані щось клопоталася з обідом, а пан дуже уважно читав газету, і ніхто не звернув уваги на те, що я був мокрий. Підійшов я до пана і зупинився: мовляв—„обітри“. Але він не бачив, бо похнюпився над читаннєм. Ненавижу я газети та книжки! Вони тільки заважають. Оце злізеш кому на коліна, щоб тебе приголубили, а воно книжку держить,—через неї на тебе уваги не звертає. А хочеш заснути на колінах,—над ухом тобі шелестить, спокою не дає!

Ну, бачу, що пан захопився читаннєм, пішов я і штовхнув його.

— Котику, що тобі?—спитав, а очі від газети не одвів.

Така неувага мене образила; я росердився. Підійшов і став сам витиратися об панови ноги.

З пересердя я це робив так швидко, що він зауважив. Торкнувся рукою своєї ноги, аж вона зовсім мокра.

— Оце лихо! — скрикнув він і вхопивши якусь газету став мене витирати. Але се було вже не потрібне, бо я й сам усе зробив, як слід. Я зліз до його на коліна, скрутився клубком і незабаром заснув. Прокинувся тільки тоді, як пан клав мене на ліжко. Хотів я знов заснути; коли згадав, що треба причепу-

ритися. Умився я, почистив нігті, вилизав усього себе і злякався, побачивши перед собою якогось нового кота. Але в ту ж мить зрозумів, що на стіні проти мене зеркало і що той кіт—то я сам. Знечев'я став сам на себе роздивлятись і здивувався. І не диво було, що я сам себе не пізнав. Став я великий. гладкий, повновидий та блискучий, аж вилискуюсь. На сивих моїх лапах у мене впоперек чорні смужки. наче наручниці. Шия біласта, ніжна й на ній такі самі смужки, попростягалися вони теж від рота до вух: та й увесь я пописаний цятами та смугами, наче найкращий маляр розмальовував мене. Вуси і брови густі, білі.

Скільки я на світі прожив, а не знав, що я такий гарний. Мило було мені дізнатися про свою вроду. Скочив я з ліжка й побіг у другу хату. Хотілося показатися, який я хороший.

Зирк туди-сюди,—нікого нема. Чую, чудові пахощи. Понюхав, — пахне печеною рибою. Вона на столі. Тиша. Нікого не чути. Було вже пізно і мені хотілось їсти.

Сів я долі і сижу. Якось неспокійно почувався. Якась таємна турбота була у мене на серці. Посидів біля дверей, але не сиділося. Сів ближче до столу. і там щось не сидиться. Так чудово пахне, що аж у голові морочиться! Сів біля самісінького столу, на стільці, ще дужче, ще краще пахне!.. І нікого не чуть... „Ну, думаю, що буде з того як я візь-

му шматочок?.. Адже цім я нікого не скривджу. Вони й сами б його мені дали,—значить, я своє візьму, тільки що раніше. От хіба недобре, що я візьму наче потайки... Але що ж робити, коли їх у хаті нема? Як би були, я б попрохав, а так у кого я спитаюся?

Скочив на стіл і взяв шматок. В одну мить проковтнув його Вхопив другий... У мене голова мов закрутилась і я вже нічого не памятав! Чув тільки дивний смак печеної риби...

Коли чую:—Ох ко́те, ко́те, що то ти робиш?!..

Пані!.. Я так і злетів з столу. В пам'яті моїй зосталася миска, де було лише два шматочки риби та й годі, а вона ж була повна...

Я не знаю, що тоді зо мною зробилося Знаю тільки, що в моєму житті ніколи я не зазнавав такого жаху, такого жалю, такого пекучого картання совісти! Як я міг поїсти всю рибу в тих людей, що мене так любили, що мене жалували, що ніколи нічого мені не жалкували!.. Я трохи не розбив собі голови, розігнавшися до дверей. Двері були зачинені. Непереможний жах та докори совісти навчили мене, що робити. Я вхопився лапою за двері й що-сили потяг до себе. Вони одчинилися. Я вискочив у сіни, де надвірні двері були одчинені і подався на город. Біг як несамовитий, сам не знав куди й чого. Дощ мене мо-

чив, вітер холодив. Опам'ятався тільки тоді, як опинився аж у п'ятому городі, де живе мій ворог, чорний кіт. Але тепер мені все було байдуже! Я заліз між якісь мокрі колоди і сів. Сидів там аж до самого вечора, але й це мені було байдуже. Що я перечув за цей день, я не можу й росказати!

Мене пік такий жаль, що і дощ, і вітер мені не дошкуляли.

Я не міг зрозуміти, як я міг те зробить! Як я міг з'їсти всю рибу?! Я наївся тієї пахущої смачної риби так, що мені було важко, а їм, наче на глум, покинув по одному шматочку покоштувати. Який я безсовісний! Який я злодій непретворенний! Як я міг їх так скривдити?! Що мені робити? Хиба піти перепросити? Але як я їм на очі покажуся? Я ж згину з сорому! А все таки треба перепросити, покаятись, щоб вони не думали, ніби в мене зовсім нема совісти, ніби я якийсь пройдисвіт. Запевне, простити мене вони не можуть (хоч би я й не всю рибу поїв), але все таки мені легше буде, коли вони побачать моє каяттє.

Виліз я з колод, роздивився, чи не видно де якої небезпеки і побіг. Не знаю, як у мене стало сили підскочити і почепитися на клямку, щоб постукати. Мені одчинила моя господиня, що саме виходила від кватирантів. Я присів, притулив уха до голови і тихень-

ко попрямував у покої. Бачу, там світло засвічено; вони сидять і розмовляють У мене стиснулося серце. Мені згадалося, як ще недавно я був у сій хаті мов рідний і в цю пору сидів у пані на колінах, сухий, чепурний; було тоді мені тепло, добре, а совість я мав спокійну, як літній день. А тепер що? Ох!... Я вліз у хату і присів біля порога.

— Дивись! наш кіт прийшов! — скрикнула пані. Я сидів і не ворушився, ждав, що мені скажуть іти геть.

— Але що це з ним?—спитала вона.—Котику, іди сюди! Іди, сивенький!

Я підвівся і, присівши, поліз до неї. Зупинився перед нею, не підводючи голови.

— Котусю, що з тобою?

У мене серце тьохнуло від радощів. Голос у неї був такий ласкавий. Я підвівся і, простягши лапу, торкнувся до її сукні.

— Лізь, лізь, розбійнику, нема що з тобою робити!

Я в ту ж мить опинився в неї на руках і притулився, увесь тремтючи Почав тихеньку казочку. Голосної ще не смів.

Пані погладила мене. Тоді я від радощів завів такої голосної, що в мене в самого в ухах залящало. Ох. який же я був радий, який щасливий! Я став мов шалений. Я крутився, чіплявся на шию, ліз цілуватися.

Коли я зовсім помирився з панею, то пі-

шов до пана. І він мене простив. Тоді мені дали їсти Я їв, хоч соромно мені було. Їжа нагадувала мені моє злочинство... Незабаром вони положили мене спати, вкрили, попідтикали.

Вони обоє простили мене. Після того я ніколи, ніколи не робів їм ніякої шкоди. Я завжди знаходив у собі досить сили, щоб змагатися з спокусою.

Але мені судилось пережити тяжкі години; про це роскажу иншим разом.

Весною, одного дня я зауважив у наших хатах якийсь чудний рух. Пан і пані збірали все своє й складали в коші. Мене се невимовно стурбувало: адже так роблять люде, коли збіраються покинути домівку. Турбота моя була така велика. що я зовсім не міг їсти і ходив по хатах як одурманений

Мої пани це примітили, стали мене жалувати. заспокоювати і вмовляли не журитись. Се ще більше мене вразило, бо коли вмовляють не журитись, то значить є чого журитись...

Моє серце правду вищувало: через два дні вони виїхали. забравши свої коші. .

Хто розлучався з своїми найлюбіщими. хто не мав уже надії їх побачити, тільки той може зрозуміти мене... Два дні я сидів у порожніх хатах і тоді нічого не їв і не пив. На-

віть моя господиня звернула на мене увагу і взяла до себе та дала м'яса; того досі вона ще ніколи не робила. Але я не міг їсти, а швидче вернувся в порожні хати і сів у куточку. Я все дивився навколо, згадував, і серце моє розривалося від муки.

Он там,—згадував я,—на тому креселку сидів пан, а я бувало в його на колінах спочиваю, як вернуся з гулянки А тут біля вікна звичайно сиділа пані... Бувало, як вертаюся з гулянки, вона дивиться у вікно і вітає мене... Який жаль брав мене, як я те все згадував! До свого ліжка я й не підходив, хоч воно лежало незаймане біля груби. Нікому мене положити, нікому вкрити, нікому, голублячи, мені на-добра-ніч дати.

Далі моя господиня винесла мене відтіля і замкнула двері. Я цілий день ще сидів під ними, а потім подався світ за очі. Опинився аж на леваді й заліз там у кущі. Мабуть з тиждень я жив там. Було холодно, були дощі, але я ні на віщо не звертав уваги. За увесь час впіймав кілька жуків та пив воду з калюжі. Останній раз, коли я нахилився пити, я побачив у воді себе й ледві пізнав: став сухий, малий, боки позападали, шерсть мов повилазила. От що зо мною зробило моє горе!

Ото ж я зважив вернуться додому, хоч і боляче мені було бачити ті місця, де я був такий щасливий і де я втратив те щастє.

Побіг.

Перебігаю Мурчин двір... своїм очам віри не доймаю! З Мурчиної господи виходить Чорнушка. Та така огрядненька, на виду кругленька і весела.

— Чорнушко, чого ви тут?!—скрикнув я.

Вона спершу мене навіть не пізнала, а потім аж лапою видок закрила.

— Ой, Сивку, Сивку!- вимовила вона трохи не з плачем—що це з вами? Вас пізнати не можна!

— Горе мене зробило таким,— сумно відказав я

— Знаю, що вам судилося! І як же я вас жалкувала! Кілька разів я приходила вас шукати, та ніде не могла знайти, думала, що ви пішли світ за-очі.

— Так і було. Тепер оце вернувся і не знаю, що робити. Як би я знав, куди вони поділися, то пішов би хоч здалеку глянути. Не можу я без їх жити!.. я, мабуть, умру...

— Не журіться так! — стала вмовляти мене Чорнушка, а в самої сльози тремтять на очах. —Не журіться! Ви, мабуть, нічого не їли? Стривайте, я вам зараз винесу.

Побігла і через хвилину винесла чималий шматок м'яса. Я ззів його. Потім став роспитувати, чого вона опинилася тут.

- Та за се повинна дякувати Мурчиному синові Адже ви знаєте, що хлопець не такий

вдався, як усі. От що він зробив Треба вам сказать, що він узяв собі звичку ночувати на дворі, хоч це йому забороняють і мати, і пані. Але він нишком тікає. Одного разу рановранці чує пані, що щось дряпається у двері на веранді. Встала й одчинила Бачить, входить він (тепер його звуть Максом), і кладе пані до ніг гарнісіньке сиве котенятко. Живісіньке й здоровісіньке. Ох, Сивку, як би ви його бачили, яке ж воно хороше! Таке м'якесеньке, як пушок, кошлатеньке, вушки, мов трояндові пелюсточки, підошовки теж рожеві, очиці блакитні, а погляд пильний, пильний та поважний Ох, що то за краса, що то за втіха!

— Як ви, Чорнушко, любите дітей!—зауважив я.—Але кажіть швидче далі!

— Ну, пані, звичайно, страшенно здивувалася. Річ не чувана, щоб кіт приносив котенят, бо вам, котам, байдуже до їх, ви навіть їх не любите.

— Вибачайте, Чорнушко,—заперечив я.— Коли у нас була сіра кішка і в неї були діти, то я часто сидів з ними в коші, грів їх, вилизував навіть; а коли вони старші повиростали, то робили зо мною, що хотіли. Бувало позлізають усі на мене та давай мене за вуха та за хвоста сіпати. Стрибають по мені як навіженні. Але я їм нічого не казав, терпів, хоч мені тоді ніколи спокою не бувало. Вони біль-

ше любили гуляти зо мною, ніж з матіррю.

— Ну, то таких котів, як ви, мало! Та навіть і ви, я думаю, коли б побачили таке котенятко, що хтось покинув, то не надумались би взяти його та принести додому. Се може зробити кішка, та й то зовсім не кожна. А Макс те зробив. Десь надибав малого і шкода йому його стало. Взяв і приніс, та так обережно, так делікатно, як се могла б зробити тільки рідна мати.

— Але я не розумію, чого ви там опинились?

— Ось стривайте,—роскажу. Коли побачила Мурка несподівано те котеня, то страшенно розгнівалась. Побила сина, подряпала господиню і навіть дитятко скубнула. Пані не знала що й робити. Котенятко мале, догляду треба—треба ж його вилизати, приспати. Молочко сяк-так воно вже могло пити, але без няньки ніяк його покинути. Тут пані згадала про мене. Вона чула, що я добре доглядаю малих і люблю се діло. Звеліла принести мене. Уявіть собі, Сивку, як я зраділа, коли мені доручили той скарб дорогий!..

— А Мурка, Мурка?! . Вона вам що??

— Того й не питайте! Сами розумієте. Але за мене оступалися пані та наймичка. Та ще ж мені з дитиною дали окрему хату і Мурки туди не пускають. Ну, бувайте здорові, Сивку, мені треба до дитини.

Побігла вона, а я поплентався до свого городу. Коли чую, знайомий любий голос: киць, киць, киць!..

Я так і похилився на траву. Лапи у мене затремтіли.

– Киць, киць, киць!.. Сивку!

Се ж голос моєї пані! Я прожогом кинувся на той голос. Я плутався в бур'яні, падав, стрибав, як божевільний.

— О, котику мій сивенький, де ж то ти був?— Пані вхопила мене на руки. Я ввесь трусився, пригорнувся до неї, спустив додолу очі. Почував себе без краю щасливим! Але разом з тим мені чогось було соромно. Мабуть я вже трохи здичавів там на леваді.

Пані посмутніла.

— Що це наш Сивко такий не ласкавий?— мовила вона моїй господині. — Невже встиг забути мене?

І як вона могла подумати, що я міг її забути?! Я поліз цілуватися.

Пані понесла мені на руках. Спочатку я не звертав уваги, куди вона мене несе, а коли побачив, що ми йдемо улицею, то злякався. Я ніколи не виходив на улицю: там завсіди собаки та хлопці.

Вчепився я в блузку всіма чотирма. Зустрічали і собак, і хлопців, але вони мені нічого не могли зробити, бо був на руках у пані.

На останку ми прийшли до двохповерхового будинку. Пані понесла мені на другий поверх. Там нас зустрів пан і посадив мене собі на коліна. Пані принесла мені їсти і пити. Але з радощів мені було не до їжі! З ввічливости, щоб їх не образити, я трохи попоїв і зараз знову зліз на коліна; то в одного посижу, то до другого піду. Я їх обох однаково люблю.

Так я пробув у їх аж до вечора. Коли сонце стало заходити, пані однесла мені до дому.

Цілу ніч я ходив по городу, мріяв, розмислював і иноді співав. Та трохи собі біди не накликав, — бо, почувши мій спів, чорний кіт прийшов і хотів зо мною битись, але я втік. Проте ся напасть не зопсувала мого настрою. Я підождав, поки ворог зайде далеко, і знов став ходити та співати,—тільки вже помаленьку, сам до себе, щоб ніхто не чув.

Коли стало світати, мене почало тягти до моїх панів. Став пригадувати, куди ми йшли, та міркувати, чи не можна туди пройти не улицею, а городами. І справді можна було, хоч і не скрізь; у всякім разі бігти улицею доводилось небагато.

Як я се зміркував, так і пустився туди,— не було моєї сили втриматись. Прибіг, аж там двері зачинені. Кричати боявся, бо могли почути також і вороги. Сів та й сижу, жду, що

може хто з їх вийде, або як небудь з вікна побачять.

Справді побачили з вікна і взяли мене. Та як же вони втішалися, що я сам до їх прийшов!

Повелося так, що я вранці до їх приходив, а увечері йшов геть. Взагалі обставини склалися добре для мене: до їх приходив щовечора один знайомий, а як ішов додому, то забірав мене з собою і односив аж до воріт моєї господині. Коли траплялося, що той пан сидів довше, ніж треба, то я нагадував йому, що пора йти, і він схоплювався засоромлений та поспішався взяти мене і йти геть. Правду кажучи, я сам охоче сидів би довше, а ще краще було б мені зовсім оставатися, але раз я повинен був іти геть, то я робив так, як мені веліли мої обов'язки. А як я люблю, щоб усе робилося в свій час, то рівно о дев'ятій годині ми мусіли збіратися в дорогу.

Але по ночах я зовсім не міг спати. Ніяк не міг діждатися того часу, коли мені пора йти. Став приходити все раніще та раніще, та цілими годинами дожидався на рундуці, бо на їхньому рундуці все таки було мені якось легше, ніж у нас на городі.

Одного разу я прийшов мабуть о третій годині ночі. Сижу на рундуці і куняю. Коли мені здалося, що біля вікна на другому

поверсі, де жили мої пани, щось ворухнулося. Підняв голову і бачу, що вікно одчинене і біля його стоїть пані: мабуть хотіла вона подивитися, яка ніч; а ніч була місячна, тепла. Потім пані спустила очі вниз і зустрілася з моїми очима. Се була одна мить. Пані одійшла, але вікна не зачинила. Така була в їх звичка, щоб у другій хаті вікно було вночі одчинене, коли хоч трошки було тепло. Се їм потрібно, здається, для здоров'я.

Тоді в моїй голові промайнула одна думка... Подивився я уважно вгору і навколо і побачив, що біля самого того одчиненого вікна є дерево. Зліз я на його, потім — стриб! і опинився на вікні. З вікна на поміст. Увійшов у хату і, побачивши на канапці купку паніних блузок, що з вечора принесла прачка, зліз на їх, скрутився і заснув надзвичайно міцно та смачно, — бо таки я останнього часу не досипляв.

Прокинувся, почувши, що мене будять, беруть за лапи, за голову. Бачу, біля мене стоять пан та пані і дивуються. Мені стало соромно, бо я властиво без дозволу вліз у вікно; та ще може мені не слід було лягати на ті блузки...

Але пани не розгнівались, а навпаки, втішалися, який я розумний та догадливий. З того часу я міг приходити, коли хотів, і таким чином зовсім оселився у їх. До моєї господи-

ні я тільки инколи навідувався, але все таки навідувався, бо то ж був мій рідний куток. Одного разу побіг одвідати Чорнушку. Викликав її, вона вийшла.

Хороша така стала, блискуча, оксамитна і весела, очі аж сяють. Як вийшла, то ледві привіталася, як зараз скрикнула:

— А знаєте, ми з Муркою стали подругами!

— Подругами з Муркою?—Я аж остовпів.

— Вам це здається неможливим?

— Та це ви смієтесь з мене!?

-- Ні не сміюсь, кажу навсправжки. Ось послухайте! Якось сижу я і чепурю свого вихованця; коли Мурка у вікно. Стала і на мене гнівно дивиться. Я злякалась і швидче затулила собою котенятко, щоб вона його не подряпала. Вона те побачила і їй стало мов ніяково. Далі каже:

— От, ви малого сховали, а я хотіла на його подивиться. Все ж таки воно ніби то мені онуком приходиться. Покажіть мені його!

— Ні!—відказала я, хоч і думала, що горе мені за це буде.—Ні, не покажу. Хто його зна, яка у вас думка.. Може ви його бити будете...

Вона — нічого. Сіла долі і замислилась. Потім говорить:

— І справді не диво, що мене всі бояться й не люблять. Я ж до всіх чіпляюся... А я,

властиво, зроду не сердита. Та ось я тобі роскажу, чого я такою стала. Коли я була ще підлітком, то була дуже весела та жвава. Цілий день, бувало, бігаю та стрибаю, все мені ставало за играшки: і суха груша, і папірчик, і мотузочок усякий. Граюся, бувало, граюся, а далі так утомлюся, що впаду й засну. Як висплюся, тоді знову схоплююся, знову починаю те, що раніще робила. А тоді у моєї пані гостювала одна своячка,—так років десять мабуть мала. Ото ж вона завела цей звичай, щоб недоїдки котам виносити і щоб хто хотів, той приходив їсти. Бо,—казала вона,—є такі коти, що господині у їх недобрі та скупі, то нехай ті коти приходять до нас,—ми, що можемо, те й даватимемо. Добра дівчина вона була і котів щиро любила! Дуже вона любила гратися з нами, а так, як я була найвеселіща, то вона зо мною найбільше й гуляла. Але гратися як слід вона не вміла,—не гралася, а дратувала.

Наприклад: візьме та пальцем мене по носі й зачепить раз, другий, третій, безліч разів. Воно ніби й трохи не боляче, але коли це робиться без-упину, настирливо, то так роздратуєшся, що не-знать що зробив би. Потім я старша стала, поважніща, вже у мене й діти свої були,—думки вже не ті, щоб гратись та крутитись, а вона вимагає, щоб я таки поводилась як раніще. Та й докучає мені, та й докучає мені, що, бувало, хоч на сті-

ну дерись! Та так що-дня! Тоді я й звикла все сердитись: що не побачу, не почую, все мене дратує... Та от так і досі...

Отак росказала мені Мурка, а потім замовкла і знову замислилась.

Стало мені її шкода. Схотілось мені показати їй малого. Я взяла та й одійшла трохи від його. Дивлюсь, а воно заснуло. Лежить на спинці, рожеві устонька у сні роскрило. Хороше таке, повновиденьке! Мурка підійшла близенько.

— Яке ж воно гарнісіньке!—сказала вона з утіхою.—Люба Чорнушко, будемо жити у згоді та виховувати це миле сотворіннє!

І почала мене лизати. Я її. Так вилизали одна одну, що аж мокрі обидві стали. Яка я тепер щаслива, ви собі і здумати не можете! Слухайте, Сивку, зайдіть до нас угості. подивіться на нашого малого!

— Ні, дякую, Чорнушко, — відмовивсь я швиденько, думаючи, що там міг би зустрінути Мурку. - Дякую! Мені треба поспішатися додому.

— Годі, Сивку! Чого вже там так поспішатись! Ви, може, думаєте, що Мурка вас поб'є? Ні, ви тепер цього не бійтеся. Я навіть повинна вам переказати те, що вона мене просила: вона прохає у вас вибачення за давнішні образи і обіцяє їх вам не чинити більше. Ходім, ходім! Та тепер її у мене й

нема. Вона пішла до Макса, він тепер оселився на гусятнику.

Не можу сказати щоб у мене було спокійно на серці, коли я ліз за Чорнушкою у вікно.

У хаті, в куточку, на барвистому килимку, сиділо сиве кошеня. Справді дуже не погане, тільки вже занадто кошлате, наче пір'їна.

Як побачило воно мене, зараз витяглось—високе таке, на довгих ногах, вип'яло спину, боки стали плисковаті, мов у риби, а хвіст зробився схожий на ту щітку, що нею чистять лампи. Почало виступати проти мене боком, очі витріщило.

— Що ваш вихованець зроду котів не бачив, що так поводиться?—спитав я трохи ображений.

— Та так, як і не бачив. Ми ж його не часто водимо гуляти, та й то тоді, як у саду нікого нема. Але подивіться, яке воно хороше! Правда?

— Правда!—ввічливо згодився я.—Що ж Чорнушко, ви, значить, зовсім покинули ваш двір?

— Ні, я туди вернуся, як виросте оця дитина. Мені було б шкода покинути мій рідний куток. Та й господиня у мене добра. Хоч і не годує мене так, як тут годують. але це через те, що вона кращого не має і не їсть кращого сама.

— Чого люде нас називають невірними? — став я міркувати: „Кіт, мовляв, і сякий, і такий, він звикає до місця, а не до людини“. Бо люде вважають, що ми повинні любить наших хазяїнів і коритися їм, хоч як би вони з нами не поводились. І що в тому поганого, коли ми справді звикаємо до місця? Адже в людей, хто любить свій край, то кажуть, що це дуже гарно; чому ж—коли ми любимо наш рідний край, то це має бути погано? Та коли хазяїни поводяться з нами добре, люблять нас, то й ми любимо їх і йдемо за ними хоч на край світа.

— Кажуть, Сивку, що ви зовсім перейшли до тих панів.

— Зовсім. Вони мене люблять і я їх люблю, через те мені було б тяжко жити окремо.

В цю мить на вікні з'явилась Мурка. У мене в очах потемніло, не зважаючи на те, що переказувала Чорнушка... Мурка стрибнула додолу і підійшла до мене. Вираз її очей був тихий, лагідний,—такого я в неї ще й не бачив...

— Здорові були, Сивку!—привіталась вона.—Як маєтесь?

— Дякую, шановна Мурко, дякую!—поспішився я відказати, але мій голос тремтів. Вона лизнула мене кілька разів... Я сидів як на жару!.. Потім вона пішла до малого і стала його чепурити. Воно ж саме розгулялось: почало чіплятися їй на шию, тягти за хвіст, стри-

бати навколо. Вона те все терпіла. Тільки раз трохи не росердилась. Це тоді, як вона хотіла йому вилизати шию, а воно взяло та й вчепилося їй в обличчє всіма чотирма. Проте вона перемоглася й не росердилася, тільки придавила його лапою до килима і, не зважаючи на те, що воно вимахувало лапами, таки вилизала як слід і шию. Воно росердилось і, як вона його пустила, напалось на мене і одно настобурчується та виступає проти мене—то з одного боку, то з другого. Не знаю, чи довго б це велося, але пнучись зробитися яко-мога вище, воно перекинулось і після того так засоромилось, що сховалось і більше не вилазило. Може й заснуло де в куточку.

Коли я добре нагостювався, то побіг додому, бо вже скучив за своїми любими панами.

LIBRARY
DEC
1983

Що є в книзі:

Боки.

Малий Ніно 3

Спогади кота Сивка 31

По всіх українських книгарнях продаються книжки Надії Кибальчич:

Поезії . . . . . 20 к.

Оповідання . . . . . 40 к.

Малий Ніко. Спогади поета Сяяна. Оповідання дев'ятої . . . . . 20 к.

Ціна 20 коп.

M.B
13-9-84

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY